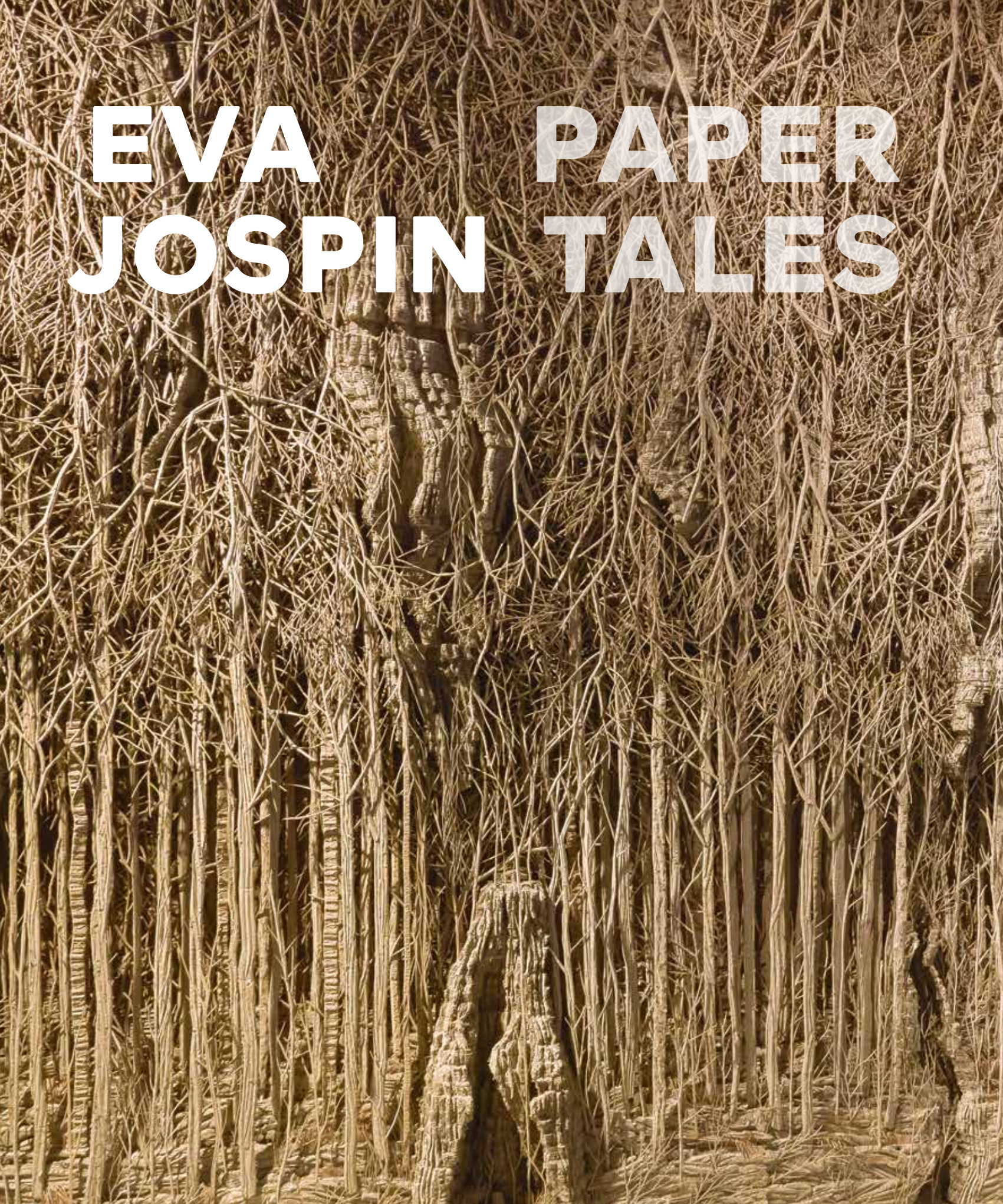

EVA PAPER JOSPIN TALES

EVA JOSPIN

PAPER TALES

WBOOKS | HET NOORDBRABANTS MUSEUM 'S-HERTOGENBOSCH

VOORWOORD

Charles de Mooij
directeur

Het Noordbrabants Museum kent een actieve en gevarieerde programmering, met verrassende tentoonstellingen op het gebied van erfgoed en kunst. De term ‘verrassend’ is zeker van toepassing op de exposities die jaarlijks worden georganiseerd in samenwerking met de Renschdael Art Foundation. Het betreft tentoonstellingen van succesvolle buitenlandse kunstenaars aan wie in Nederland nooit eerder een solo-expositie werd gewijd. Reeds enkele jaren droomde Het Noordbrabants Museum, samen met Paul en Huguette van Rensch-Brousse van de Renschdael Art Foundation, van een tentoonstelling met het werk van Eva Jospin. Het voornamelijk sculpturaal oeuvre van deze Parijse kunstenaar is dan ook in alle opzichten bijzonder; het imponeert door zijn grootsheid en historiciteit. Wij zijn daarom blij met Eva’s bereidheid haar werk in Het Noordbrabants Museum te exposeren.

Speciaal voor Het Noordbrabants Museum heeft Eva Jospin een tentoonstelling gecreëerd met ruimtevullende installaties, waar de bezoeker als het ware door een imaginaire tuin gevuld met ‘blikvangers’ wordt geleid. Grottos, tempels en schijnruïnes zijn te zien te midden van reliëfs van bossen waarmee de kunstenaar internationale bekendheid verwierf. De titel *Eva Jospin: Paper Tales* verwijst naar het bijzondere materiaal – bruin karton – maar ook naar het sprookjesachtige karakter van de geëxposeerde werken. Niet alleen zijn er fantastische bomen, struiken en vegetatieve sculpturen te zien, maar ook fantasierijke architecturale elementen, al dan niet overwoekerd door de natuur. Het geheel roept een betoverende sfeer op met een knipoog naar de klassieke Europese tuinarchitectuur.

Eva Jospin realiseerde monumentale installaties in heel Frankrijk: op de Cour Carrée in het Louvre, het Domaine de Trévarex in Chaumont-sur-Loire, in de Beaupassage in Parijs, op de Biënnale voor Landschap en Architectuur in Versailles en op *Voyage*, een tentoonstelling van openbare beeldhouwkunst in Nantes. *Eva Jospin: Paper Tales* is de eerste solotentoonstelling van de kunstenaar in Nederland. Eerder had zij succesvolle tentoonstellingen in Museum Pfalzgalerie Kaiserslautern (*Eva Jospin – Wald(t)räume*, 2019), Palazzo Dei Diamanti te Ferrara (*Sous-bois*, 2018), Grand Palais (*La chalcographie du Louvre by Eva Jospin*, 2017) en de Manufacture des Gobelins (*Carte blanche à Eva Jospin*, 2013) beiden in Parijs.

Graag wil ik Eva Jospin dan ook bedanken voor de bijzonder plezierige en constructieve samenwerking. Ook spreek ik mijn dank uit jegens haar galerie Suzanne Tarasieve te Parijs. Die dank geldt uiteraard ook het museumteam dat deze expositie verzorgde. Voor de samenstelling tekende onze conservator twintigste- en éenentwintigste-eeuwse kunst, Hans November. Hij schreef voor deze publicatie ook het inleidende essay, ‘Eva Jospin – un grand tour’ en verzorgde het hier integraal afgedrukte interview met de kunstenaar. Tot slot opnieuw een woord van dank aan Paul en Huguette van Rensch-Brousse: dit is alweer de negende hedendaagse kunsttentoonstelling die tot stand is gekomen met de steun van de Renschdael Art Foundation. Dankzij hun verbondenheid en steun is Het Noordbrabants Museum in staat om zijn bezoekers te blijven verrassen.

EVA JOSPIN – UN GRAND TOUR

Hans November

“Ik wou een miniatuur van de natuur in karton herscheppen, het materiaal van een arme man, dat voor onbepaalde tijd kan worden getransformeerd zoals de natuur zelf.”¹

Eva Jospin (Parijs 1975) staat met beide benen in de ééentwintigste eeuw. Ze maakt als kunstenaar gebruik van een banaal en na de industrialisatie ruim verspreid en vervuilend product, karton. Haar gedachten en inspiratie haalt ze echter onder andere uit een periode voor de grote industrialisatie, namelijk uit de Romantiek uit de achttiende eeuw. Haar werken impliceren een terugkeer of een verlangen naar een ongerepte staat van mens en natuur. De alles overwoekerende natuur van het woud die geen menselijke activiteit toelaat. Als de mens ingrijpt in het landschap met een capriccio of een cenotaaf dan is het om dit te verfraaien en een sublieme ervaring te laten beleven. Woeste bouwwerken die de elementen weerstaan maar die niet ontkomen aan de langzaam opererende, maar decisieve aard van de natuur.

*

We schrijven het jaar 1761 toen in Amsterdam *Julie of de nieuwe Heloise*², een briefroman van Jean Jacques Rousseau³, uitkwam. Een roman die gaat over twee geliefden uit verschillende klassen. Hij verheerlijkt erin het plattelandsleven, evenals het wandelen in de bergen. De filosoof Rousseau wordt samen met Johann Gottfried von Herder⁴ en Johann Wolfgang von Goethe⁵ als één van de grondleggers van de Romantiek beschouwd. Allen keerden ze zich tegen het toen heersende Franse Verlichtingsdenken. Het romantische levensgevoel zoals dat aan het

einde van de achttiende eeuw kwam opzetten, wordt gekenmerkt door empathie en een ondefinieerbaar (je ne sais quoi) verlangen naar het oorspronkelijke, de ongerepte natuur. De natuur zoals die ervaren wordt met de zintuigen, stimuleert de menselijke emoties (rêverie en sentiment).⁶ Nog belangrijker is het effect dat de natuur uitoefent op het menselijke brein. De aanhanger van de Romantiek wou een echt natuurmens zijn (l'homme sauvage).

De gedachten van Jean Jacques Rousseau zagen ongeveer tweehonderdvijftig jaar geleden het daglicht maar zijn heden ten dage nog steeds actueel. Getuigen hiervan zijn het succes van het verfilmde boek *De wildernis in* van Jon Krakauer (1996) en van het boek *De acht bergen* van Paolo Cognetti (2016). Maar ook de hernieuwde belangstelling voor het werk *Walden or Life in the Woods* van Henry David Thoreau⁷ uit 1854 bewijst dit. Hierin beschrijft hij hoe men een eenvoudig leven in het bos kan leiden, afgezonderd van de 'beschaafde' samenleving. Eva Jospin's werk past niet enkel binnen de huidige tijdsgeest maar knoopt tevens aan bij een gedachtengoed dat sinds de achttiende eeuw nooit helemaal is weggeweest. De laatste jaren begrijpen steeds meer historici, filosofen en kunstwetenschappers dat de Romantiek het gebied van de eigen discipline maar ook de klassieke periodisering ver te buiten gaat.⁸ Het werk *Forêt palatine* van Eva Jospin verwijst letterlijk naar een bestaande plaats in Duitsland, namelijk het Paltserwoud. Het woud in het algemeen is bij uitstek een traditionele romantische locus, een plek waar de woeste natuur overheerst en waarover de verbeelding op hol slaat. De bekendste Duitse sprookjes van de gebroeders Grimm⁹ en vele opera's van Richard Wagner¹⁰ spelen

1 Interview van Emmanuelle Lequeux met Eva Jospin in *Le Monde*: 'Eva Jospin et le carton', 16 augustus 2016.

2 De oorspronkelijke uitgave was getiteld: *Lettres de deux amans habitans d'une petite ville au pied des Alpes*. Rousseau's verhaal was gebaseerd op de bekende middeleeuwse liefdesgeschiedenis van de theoloog Pierre Abélard en de non Héloïse.

3 Jean-Jacques Rousseau (Genève 1712–1778 Ermenonville)

4 Johann Gottfried von Herder (Morag, Polen 1744–1803 Weimar, Duitsland)

5 Johann Wolfgang von Goethe (Frankfurt am Main 1749–1832 Weimar)

6 Umberto Eco, *De geschiedenis van de schoonheid*, uitgeverij Bert Bakker, 2005, p. 310–311.

7 Henry David Thoreau (Concord 1817–1862)

8 Rüdiger Safranski, *Romantiek. Een Duitse affaire*, 3de druk, Atlas Contact, 2016.

9 Jacob Ludwig Karl Grimm (1785–1863) en Wilhelm Karl Grimm (1786–1859)

10 Wilhelm Richard Wagner (Leipzig, Duitsland 1813–1883 Venetië, Italië)

er zich af. Het woud staat synoniem voor het mysterieuze en het betoverende. Eva Jospin zegt er zelf het volgende over: “Het woud ... is een heel krachtig onderwerp als je eraan begint te werken, omdat het iets is dat iedereen aanspreekt. Je hebt zoveel mythes over een tocht, of over de zoektocht naar waarheid ... het is een beeld van de geest, een beeld van verdwaald zijn of je weg vinden.”¹¹ Het woud is de natuur in zijn puurste vorm, onaangetast door de mens. Een onbekende en onherbergzame plaats die avontuurlijke verlangens maar ook angst voor het onbekende opwekt.

Wanneer we het gehele oeuvre van Eva Jospin overschouwen, lijken de werken geplukt uit een achttiende-eeuwse romantische landschapstuin. De ‘Genius of the Place’¹² wordt er opgeroepen door mentale associaties van klassieke en/of fantasierijke architecturale bouwsels in combinatie met de mysteries van de natuur (het woud). Een gecontroleerde woestheid die een sublieme beleving oproept.¹³ We bespreken enkele van haar werken en katapulteren ons terug naar een tijd die ooit was.

Het werk *Capriccio* brengt ons in zo’n omgeving die door de mens naar zijn hand is gezet. Een vreemde en monochrome toren lijkt op een miniatuur van een antieke Grieks-Romeinse ruïne die mogelijk echt ergens staat. De titel *Capriccio* biedt enige houvast. In de kunsten deed de capriccio zijn intrede vanaf de zestiende eeuw. Zo gebruikte Giorgio Vasari het woord ‘capriccioso’ in *Delle vite de’ piu eccellenti pittori et architettori* om iets te omschrijven dat alle heersende regels doorbreekt.¹⁴ Het woord ‘capriccio’ werd in de kunsten aangewend om een compositie te omschrijven die denkbeldige en echte architectuur combineert, vaak verwoest en in een geloofwaardige landschappelijke setting. Italië bleek destijds

Giovanni Battista Piranesi (Venetië 1720–1778)
Capriccio met fontein, gevallen zuilen en saters.

een rijke invloedsbron met zijn uitgestrekte landschappen vol met antieke ruïnes. Hierbij was het belang van de Grand Tour niet te onderschatten.¹⁵ Hoewel de capriccio als artistiek genre zijn apotheose bereikte in de achttiende eeuw als middel om te voldoen aan de toenemende vraag naar visuele souvenirs door degenen die deelnamen aan de Grand Tour, heeft de realistische – zij het fantasierijke – nevenschikking van architectuur en landschap zich in een verscheidenheid van manieren door de geschiedenis van de oudheid tot heden geworsteld, getuige hiervan het hedendaagse werk van Eva Jospin. Binnen de grafische kunsten bleek het werk van Jacques Callot¹⁶, Giovanni Battista Piranesi¹⁷ en Giovanni Paolo Panini¹⁸ van grote invloed. De verspreiding van het artistieke genre buiten Rome kwam tot stand door de Franse Académie, de Academia di San Luca en de werken van Piranesi. Als professor in perspectief en optica heeft Panini zijn

11 Interview met Eva Jospin naar aanleiding van de tentoonstelling *Among the Trees* in de Hayward Gallery te Londen op 15 april 2020.

12 Dixit Anthony Ashley Cooper, 3rd Earl of Shaftsbury (Londen, Verenigd Koninkrijk 1671–1713 Napels, Italië)

13 Het sublieme zoals beschreven door Edmund Burke in *Een filosofisch onderzoek naar de oorsprong van onze denkbeelden over het sublieme en het schone*, 1756.

Zijn opvatting van het sublieme impliceert weidse verten, grofheid en onordelijkheid, massiviteit en duisternis (Eco 2005, p. 290).

14 Giorgio Vasari, *Delle vite de’ piu eccellenti pittori et architettori*, Siena, 1568, p. 86.

15 Hieronder worden reizen verstaan die welopgevoede jongemannen uit begunstigde milieus vanaf de late zestiende eeuw tot de achttiende eeuw maakten door Frankrijk en Italië met als doel de vervolmaking van hun opvoeding. De klassieke opvoeding volstond namelijk niet maar moest worden aangevuld met een fysiek contact met de kunst en cultuur.

Giovanni Paolo Pannini (Piacenza 1691–1765 Rome), *Capriccio met motieven van het Forum Romanum Museum*.

Selena Anders, 'Patronage in the Golden Age of the Capriccio' in *The Architectural Capriccio. Memory, Fantasy and Invention*, Routledge, 2016, p. 43.

16 Jacques Callot (Nancy 1592–1635), *The Capricci di Varie Figure*, Nancy, 1617.

17 Giovanni Battista Piranesi (Venetië 1720–1778)

18 Giovanni Paolo Panini (Piacenza, 1691–1765, Rome)

19 Hubert Robert (Parijs 1733–1808)

20 De tuin van Stowe is het modelvoorbeeld van de achttiende eeuwse landschapsarchitectuur met zijn vele folies. In de tuin staat ook de tempel van Britse hoogwaardigheidsbekleders

21 Jacques Molinos (Lyon 1743–1831 Parijs)

22 Elisabeth Barlow Rogers, 'The Genius of the Place. The Romantic Landscape, 1700–1900' in *Romantic Gardens. Nature, Art, and Landscape Design*, The Morgan Library & Museum – Godinne, 2010, p. 37.

23 Ehrenfried Kluckert, 'De landschapstuin' in *Classicisme en Romantiek. Architectuur, beeldhouwkunst, schilderkunst, tekenkunst*, Könemann, 2000, p. 246.

24 René-Louis de Girardin (Parijs 1735–1808 Vernouillet)

stempel gedrukt op een aantal studenten, waaronder velen uit Frankrijk, zoals Hubert Robert¹⁹, die het genre van de capriccio naar Parijs bracht. Hubert Robert, de Franse schilder en tuinontwerper uit de Romantiek, inspireerde Jospin bij het maken van het werk *Panorama* in Parijs. Robert werd vooral bekend om zijn landschapsschilderijen en capricci in Italië en Frankrijk. In 2016 exposeerde Eva Jospin het werk *Panorama* boven op de centrale fontein van de Cour Carrée van het Louvre. Het publiek kon er genieten van een 360° panorama dat hen onderdompelde in het plantenrijk, in navolging van de wereld van bossen en grotten. Het werk echode de tentoonstelling *Hubert Robert: un peintre visionnaire* die tegelijkertijd in de Hall Napoléon te zien was.

Ook het werk *Nymphée* van Eva Jospin verwijst naar de achttiende-eeuwse fascinatie voor fantasierijke architecturale bouwsels maar ook voor de klassieke oudheid. Het lijkt

een indrukwekkend model van een enorm zwevend eiland met rotspartijen, ruïnes, gaanderijen en grotten. Het geheel is uiterst ingenieus opgebouwd uit karton. Een Nymphaeum was in de Griekse maar ook in de Romeinse tijd een monument met bronnen gewijd aan bronnimfen, opgevat als waterkastelen. Deze bouwwerken telden soms met meerdere verdiepingen opgesmukt met zuilen en beeldhouwwerken. Aan de voorzijde waren nissen en grotten, waaruit het water spoot.

Eva Jospin's werk *Cénotaphe* of cenotaaf is dan weer een eerbetoon aan de overledenen. Deze bruine toren van drie verdiepingen is samengesteld uit verschillende lagen gebeeldhouwd karton, geaderd met vellen gekleurd papier. De cenotaaf bevat architectonische, organische, minerale en plantaardige vormen. Nadat in Engelse landschapstuinen in de achttiende eeuw voor het eerst monumenten gelinkt aan de dood verschenen, men denkt hierbij aan de tuin van Stowe²⁰, bleef Frankrijk niet achter. Vanaf 1799 vonden grote wijzigingen plaats in de manier van begraven met de onthulling van Jacques Molinos²¹ *Champ de repos*. Wat ontstond, was de landelijke begraafplaats met mausolea, cenotafen en sculpturen gebaseerd op de graftombes langs de Romeinse Via Appia. Het inmiddels wereldberoemde Père Lachaise in Parijs kreeg vorm vanuit dit verlangen.²² Eerst met een amalgaam van valse tomben maar al snel was het de uitverkoren begraafplaats voor de Franse bourgeoisie, intelligentsia en kunstenaars. De invloed van Rousseau en de door hem beschreven tuin van Julie kan niet worden onderschat. Nergens is dit beter zichtbaar dan in Ermenonville.²³ René-Louis de Girardin²⁴ creëerde er – onder toezicht van Rousseau en beïnvloed door de Engelse landschapstuinen – op zijn landgoed de eerste Franse landschapstuin die voldeed aan

CAPRICCIO, 2019

Karton, gekleurd papier, messing, hout, gips
Cardboard, colored paper, brass, wood, plaster
Carton, papier coloré, laiton, bois, plâtre
225 x 95 x 95 cm

Courtesy Eva Jospin
and Galerie Suzanne Tarasieve

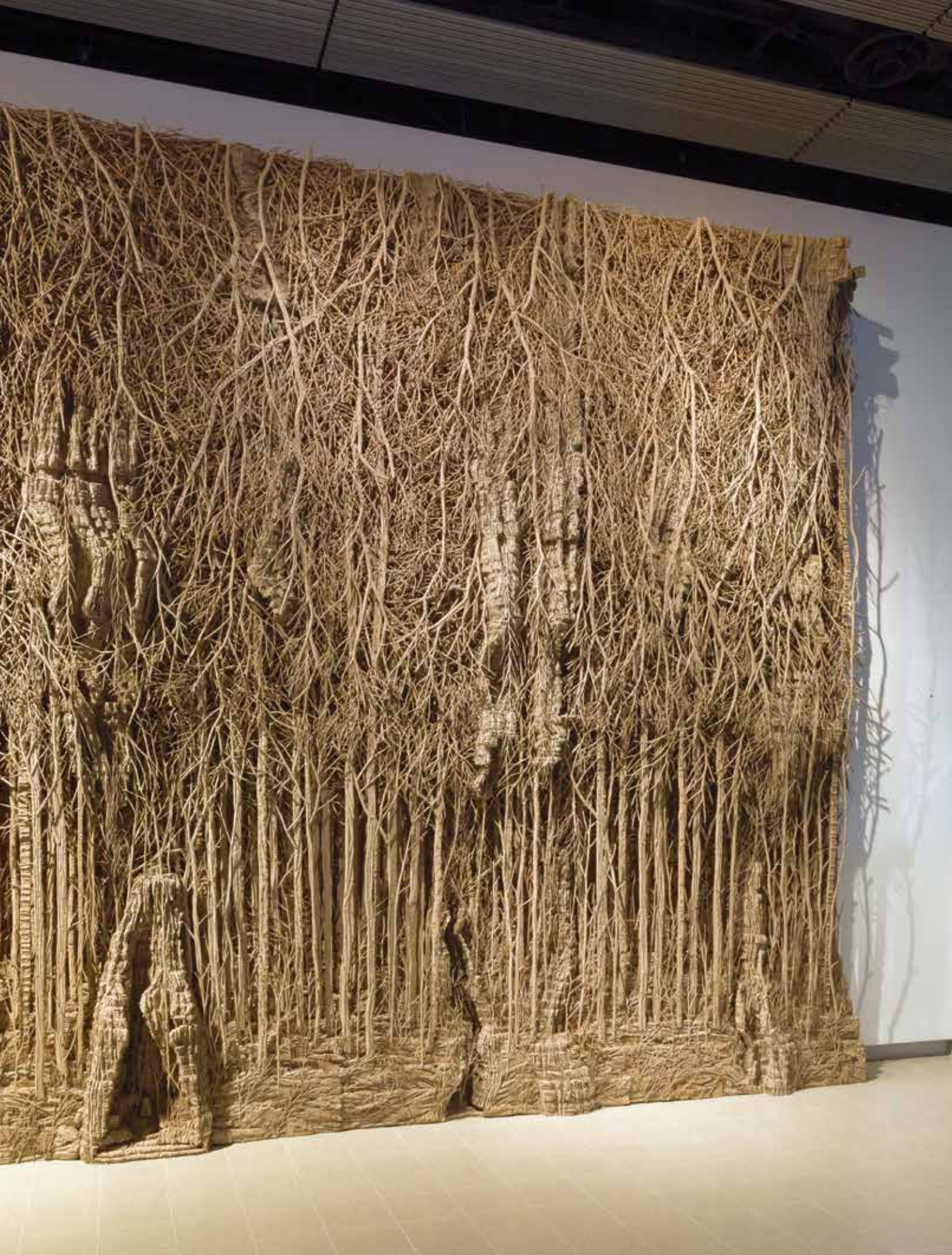

FORÊT PALATINE, 2019–2020

Hout en karton
Wood and cardboard
Bois et carton
540 x 680 cm

Courtesy Eva Jospin and
Galerie Suzanne Tarasieve

COLOFON / COLOPHON

Uitgave bij de tentoonstelling *Eva Jospin: Paper Tales* in
Het Noordbrabants Museum 's-Hertogenbosch van
13 maart t/m 19 september 2021

This publication is issued on the occasion of the
exhibition *Eva Jospin: Paper Tales* held at Het
Noordbrabants Museum 's-Hertogenbosch, from
March 13th until September 19th 2021

Édition accompagnant l'exposition *Eva Jospin: Paper
Tales* au Het Noordbrabants Museum 's-Hertogenbosch
du 13 mars jusqu'au 19 septembre 2021

Het Noordbrabants Museum is de bruikleengevers
bijzonder erkentelijk voor hun medewerking aan
de tentoonstelling: Eva Jospin en Galerie Suzanne
Tarasieve

Het Noordbrabants Museum is very grateful to the
owners for their loans to the exhibition: Eva Jospin
and Galerie Suzanne Tarasieve

Het Noordbrabants Museum est très reconnaissant aux
propriétaires pour leurs prêts à l'exposition: Eva Jospin
et Galerie Suzanne Tarasieve

*Conservator van de tentoonstelling / curator
of the exhibition / commissaire de l'exposition*
Hans November

Auteurs / authors/ auteurs
Hans November, Eva Jospin

Fotografie / photography / photographie
Marc Blower, Benoit Fougeirol
Olivier Toggwiller, Geoffroy Mathieu, David Coulon,
Antoine Mongodin, Camille Lemonnier,
Raphael Lugassy, Laure Vasconi

Vormgeving / design
studio frederik de wal, Schelluinen

Vertaling / translation / traduction
Duo, Maastricht

Redactie / editors/ éditeurs
Hans November, Carijn Oomkens

Uitgave / published by / publié par
WBOOKS, Zwolle
Het Noordbrabants Museum 's-Hertogenbosch

© 2021 de auteurs / the authors / les auteurs
Het Noordbrabants Museum 's-Hertogenbosch,
WBOOKS Zwolle

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvoudigd, opgeslagen in een
geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar
gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen
of op enige andere manier, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met
betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke
bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen
zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich
alsnog tot de uitgever wenden.

All rights reserved. No part of this publication may be
reproduced or transmitted in any form or by any means
without prior written permission of the publisher.

Tous les droits sont réservés. Aucune partie de cette
publication ne peut être reproduite, stockée dans une
base de données informatisée ou rendue publique sous
quelque forme ou par quelque moyen que ce soit,
électronique, mécanique, photocopie, enregistrement
ou autre, sans le consentement écrit préalable de
l'éditeur.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij
een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met
Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2021.

ISBN 978 94 625 84 15 0
NUR 646

www.wbooks.com
www.hetnoordbrabantsmuseum.nl

Mogelijk gemaakt door / Supported by

Renschdael foundation

Provincie Noord-Brabant

 WBOOKS

9 789462 584150